

КОМЕНТАР
НОВОГ ПРАВИЛНИКА О ОРГАНИЗАЦИЈИ И ОСТВАРИВАЊУ
НАСТАВЕ У ПРИРОДИ И ЕКСКУРЗИЈЕ У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ
(*"Службени гласник РС"*, број 30/2019)

На основу члана 70. став 3. Закона о основама система образовања и васпитања (*"Службени гласник РС"*, бр. 88/2017, 27/2018 - др. закони и 10/2019 - даље: **Закон**), министар просвете донео је Правилник о организацији и остваривању наставе у природи и екскурзије у основној школи (*"Службени гласник РС"*, бр. 30/2019 - даље: **Правилник**).

Правилник је ступио на снагу 3. маја 2019. године, а примењује се почев од школске 2019/2020. године, односно од 1. септембра 2019. године.

Правилником се прописују ближи услови и уређују питања од значаја за организацију и остваривање наставе у природи и екскурзије у основној школи.

Појам наставе у природи и екскурзије

Према одредбама Правилника (члан 2.) настава у природи је облик образовно-васпитног рада којим се остварују обавезни наставни предмети, изборни програми, пројектна настава и ваннаставне активности из плана и програма наставе и учења за први циклус основног образовања и васпитања - у климатски погодном месту из здравствено-рекреативних и образовно-васпитних разлога, а екскурзија је облик образовно-васпитног рада који се остварује ван школе.

Циљ, задаци, садржај и програм наставе у природи и екскурзије

У односу на одредбе Правилника о програму за остваривање екскурзије у првом и другом циклусу основног образовања и васпитања (*"Службени гласник РС - Просветни гласник"*, број 7/2010) Правилником се експлицитно прописују: циљеви, задаци, садржај наставе у природи и екскурзије, програм наставе у природи и екскурзије, односно његов садржај (чл. 3-6.).

Задаци наставе у природи и екскурзије остварују се на основу плана и програма наставе и учења, образовно-васпитног рада и школског програма и саставни су део годишњег плана рада школе (чл. 3.).

Садржаји наставе у природи остварују се на основу плана и програма наставе и учења из којег се издвајају они садржаји који су погодни за остваривање циљева и задатака наставе у природи, а одговарају условима у којима се она реализује.

Одредбама члана 5. Правилника предвиђено је да се у програмима наставе и учења за поједине предмете могу наћи садржаји који експлицитно или имплицитно упућују на погодност овог облика образовно-васпитног рада.

Правилником су одређени садржаји екскурзије, одвојено за први и други циклус основног образовања и васпитања.

Својим одредбама Правилник задржава, уместо термина "настава у природи", термин, из раније важећег Правилника, "екскурзија у првом циклусу основног образовања и васпитања" (чл. 5.).

На основу члана 6. Правилника, програм наставе у природи предлаже стручно веће за разредну наставу, а програм екскурзије предлажу одељенска и стручна већа школе и достављају га наставничком већу на разматрање и усвајање.

Садржина програма наставе у природи и екскурзије уређена је одредбама Правилника члан 6. и то су: образовни и васпитни циљеви и задаци; садржаји којима се постављени циљеви остварују; планирани обухват ученика; носиоци предвиђених садржаја и активности; трајање, путни правци, техничка организација, начин финансирања и друга питања од значаја за реализацију програма наставе у природи и екскурзије.

Носиоци припреме, организације и извођења наставе у природи и екскурзије

Одредбама члана 7. Правилника проширена су, прецизирана и конкретизована задужења и одговорности носилаца припреме, организације и извођења наставе у природи и екскурзе, у односу на одредбе Стручног упутства Министарства просвете за реализацију екскурзије и наставе у природи у основној школи број 610-00-790/2010-01 од 16.9.2010. године (даље: **Упутство**), којима су ова питања раније била уређена.

Према Правилнику, директор школе, стручни вођа путовања, наставник разредне наставе, односно одељењски старешина или други наставник кога одреди директор школе и који је добио сагласност стручног већа за разредну наставу, односно одељењског већа, носиоци су припреме, организације и извођења програма наставе у природи и екскурзије.

Новина у односу на Упутство је „сагласност стручног већа за разредну наставу, односно одељењског већа“ коју је потребно да добије наставник који учествује у припреми, организацији и извођењу програма наставе у природи и екскурзије.

Стручни вођа путовања може бити, као и до сада, директор школе или лице које он овласти, а које је из реда наставника разредне наставе, односно наставника који остварују план и програм наставе и учења.

Као новина, одредбама Правилника, прописана је могућност да директор одреди, да наставу у природи, односно екскурзију, ради обезбеђивања веће сигурности ученика, прати, поред наставника разредне наставе, односно одељењског старешине и још, највише, један наставник који изводи наставу ученицима тог одељења.

Стручни вођа путовања прати и спроводи програм који се односи на остваривање постављених образовно-васпитних циљева и задатака и одговарајућих садржаја наставе у природи и екскурзије и заједно са наставником разредне наставе, односно одељењским старешиним, координира остваривање садржаја и активности предвиђених програмом наставе у природи, односно екскурзије, а сви заједно се старају о безбедности и понашању ученика.

У изузетној ситуацији, када је школа са малим бројем ученика и школа са комбинованим одељењима, наставник разредне наставе, односно одељењски старешина обавља послове из надлежности стручног вође путовања.

Услови за извођење наставе у природи и екскурзије

Одредбама Правилника члана 8. уређени су потребни услови за извођење наставе у природи и екскурзије.

Према Правилнику, потребно је:

1) да су створени услови за остваривање циљева и задатака;

2) претходна писмена сагласност родитеља, односно другог законског заступника (у даљем тексту: родитељ) за организују и извођење:

- наставе у природи за најмање 80% ученика истог разреда,
- екскурзије за најмање 60% ученика истог разреда,

Изузетно, настава у природи, односно екскурзија може да се организује за ученике одељења у којем писмену сагласност да најмање 60% родитеља ученика.

Настава у природи и екскурзија за ученике истог разреда организује се са истим садржајем и изводи се истовремено.

Ако нису испуњени напред наведени услови директор ће донети одлуку да се не организује настава у природи, односно екскурзија.

Припрема наставе у природи и екскурзије

Још један од услова за реализацију наставе у природи и екскурзије, који се, као новина, уређује чланом 9. Правилника је припрема ученика, родитеља и наставника.

Припрема ученика:

ученици се унапред упознају са местом у које одлазе, условима живота у којима се организује настава у природи, односно екскурзија, облицима и садржајима рада, начином превоза, потребним књигама, прибором, одећи, обући, појединим спортско-рекреативним активностима које ће се тамо реализовати, а посебна пажња се посвећује договору око правила понашања у току пута, односно извођења наставе у природи и екскурзије.

Ученици, уз помоћ наставника, по групама, припремају кратке реферате о областима и местима која посећују.

Припрема родитеља:

организују се родитељски састанци ради пружање информација о: основним географским карактеристикама и климатским условима краја у коме се организује настава у природи, односно екскурзија, времену одласка, дужини боравка, цени, документацији коју треба припремити, условима смештаја, исхрани, здравственој заштити, условима живота и рада ученика, могућностима комуникације са децом и сл. о припреми ученика (списак: неопходног прибора за личну хигијену, писање, потребна гардероба), правилима понашања ученика и законској одговорности родитеља за понашање ученика током наставе у природи, односно на екскурзији и слично.

Организују се са родитељима посебни разговори ради прикупљања важних информација везаних за здравствени и психофизички статус деце, њихове особености, специфичне навике и интересовања.

Припрема наставника (заједничка и индивидуална):

- заједничка припрема: одржавање краћих састанака на нивоу школе, на којима се разматрају организациона питања од значаја за извођење наставе у природи и екскурзије;

- индивидуална припрема: информисање наставника о географским и геолошким карактеристикама краја, о флори и фауни, историјским подацима, значајним културним, привредним и другим објектима који се могу посетити, обичајима и етнографским карактеристикама подручја и места на коме ће се одвијати настава

у природи, односно екскурзија, саставља се програм који ће се реализовати. Програм садржи наставу спортско-рекреативне и културне активности, друштвене игре, типске вечерње програме и др. методе и облике рада, динамику активности, односно јасну структуру која указује на циљеве и исходе у складу са програмом наставе и учења, које треба остварити.

Школа сачињава оперативне планове који поседују флексибилност, односно прилагодљивост датим околностима нпр. лошим временским условима и сл.

Реализација наставе у природи и екскурзије

Чланом 10. Правилника, прописано је трајање наставе у природи: од седам до десет дана.

Трајање екскурзије прописано је планом наставе и учења.

Екскурзија се изводи искључиво на територији Републике Србије, међутим, за ученике седмог и осмог разреда основне школе, екскурзија се може организовати и у Републици Српској.

Студијска путовања, могућност њиховог планирања и извођења су новина прописана Правилником.

Правилник одредбама члана 10. ст. 7. и 8. прописује могућност школе да планира студијско путовање за групу ученика у циљу учења језика и упознавања културе, сарадње у оквиру пројеката и других облика образовно-васпитног рада, а које се изводи уз претходно прибављену сагласност надлежне школске управе.

Студијско путовање је саставни део годишњег плана рада школе којим се ближе уређује његова организација, циљеви и задаци.

Надокнада наставе је за све ученике, у складу са школским календаром и годишњим планом рада, ако је екскурзија, односно студијско путовање организовано у време наставних дана.

Новину у Правилнику, је и одређивање подручја Републике Србије у којима се (сваке године у другом подручју), за ученике једног разреда организује екскурзија, а то су:

- 1) Аутономна покрајина Војводина (Бачка, Банат, Срем);
- 2) Западна Србија са Таром;
- 3) Југозападна Србија (Златибор, Златар, Увац);
- 4) Централна Србија: Шумадија и Поморавље;
- 5) Ибарско-копаонички крај;
- 6) Јужна Србија (Ниш-Врање);
- 7) Источна Србија са Ђердапом;
- 8) Београд и околина.

Избор агенције за реализацију наставе у природи и екскурзије

Према члану 11. Правилника избор агенције за реализацију наставе у природи и екскурзије спроводи се у складу са законом који уређује јавне набавке.

Услов, да наставу у природи, односно екскурзију, може да реализује искључиво агенција која поседује законом прописану лиценцу за организовање туристичког путовања, садржан је у одредбама Правилника, члан 11. став 2. Сходно томе, овај услов постаје елиминациони за доделу уговора понуђачима.

Према Правилнику, поступак јавних набавки спроводи комисија школе коју образује директор. Комисија има најмање три члана, од којих је најмање један представник савета родитеља разреда за које се организује настава у природи, односно екскурзија и најмање један наставник који ће реализовати наставу у природи, односно екскурзију, при чему се на сва остала питања у вези са саставом комисије сходно примењују одредбе закона којим се уређује област јавних набавки. Овим одредбама није прецизирано да ли члан комисије мора бити службеник за јавне набавке односно друго лице са одговарајућим квалификацијама, већ се то цени, у сваком конкретном случају, према одредбама Закона о јавним набавкама.

Правилником је уређено да стручну помоћ члановима комисије пружају секретар школе, уколико није члан комисије, и лице које у школи обавља финансијске и рачуноводствене послове.

Предлог одлуке о додели уговора комисија утврђује применом критеријума прописаних законом, посебно водећи рачуна о следећем:

1) квалитету програма путовања:

- квалитет смештаја и исхране (категорија објекта примерена узрасту ученика и циљевима и задацима наставе у природи, односно екскурзије, структура соба без могућности проширења смештајних капацитета супротно закону, начин услуживања obroка, локација објекта и др.),
- садржај програма (испуњеност програма, водичи, забавни садржаји и сл.),
- квалитет превоза;

2) цени, условима целодневне бриге о ученицима и условима плаћања.

Посебно је уређено да приликом одређивања додатних услова за учешће у поступцима јавних набавки, потребно је нарочито водити рачуна о дефинисању услова пословног капацитета у вези са претходним искуством понуђача, а што се доказује референтним листама и потврдама референтних наручилаца путовања

Одлуку о додели уговора доноси директор на основу предлога комисије.

О програму и цени наставе у природи, односно екскурзије, избору агенције и осталим условима путовања, наставник разредне наставе, односно одељењски старешина, обавезан је да обавести родитеље.

Школе које имају одговарајуће услове, као и установе које су специјализоване за остваривање квалитетних програма за децу и ученике у функцији активног слободног времена, са посебним усмерењем на спортско-рекреативне активности и које имају одговарајуће услове, могу да буду центри за реализацију наставе у природи, као и за реализацију активности ученика више школа (Центар дечјих одмаралишта, Пионирски град и друге одговарајуће установе намењене деци и ученицима), у складу са законом који уређује основно образовање и васпитање.

Вишедневна путовања уговарају се најмање на бази пуног пансиона, а једнодневна могу бити уговорена без obroка.

Безбедност путовања

Одредбе члана 12. Правилника ближе уређују обавезе директора и свих осталих учесника путовања, а у циљу да безбедност ученика и осталих учесника путовања буде у потпуности остварена током извођења наставе у природи и екскурзије.

Обавеза директора је да:

- организује консултативни састанак пре извођења путовања, на који позива представнике свих интересних група у процесу одлучивања и планирања, о чему се сачињава записник;
- обезбеди да се путовање изврши у складу са прописима којима се уређује начин обављања организованог превоза деце, ако се превоз обавља друмским саобраћајем;
- обустави путовање, ако надлежни орган унутрашњих послова утврди неисправност документације, техничку неисправност возила или било који други разлог у погледу психофизичке способности возача, до отклањања утврђених недостатака (из наведених разлога путовање може да обустави и стручни вођа пута).

Везано за безбедност путовања Правилником се уређује и следеће:

- конзумирање алкохола и опојних средстава за све учеснике путовања је забрањено;
- саставни део програма наставе у природи, односно екскурзије је обавезно план дежурства ученика и наставника за време путовања;
- дневне активности утврђене програмом наставе у природи, односно екскурзије морају бити реализоване до 22 часа;
- за путовања дужа од једног дана, изабрана туристичка агенција дужна је да обезбеди лекара - пратиоца, уколико у местима боравка ученика не постоји организована здравствена служба;
- за путовања дужа од два дана неопходно је да родитељ достави податке о здравственом, физичком и психичком стању ученика, које издаје изабрани лекар/педијатар на основу здравственог картона, а о тајности наведених података се стара директор, наставник разредне наставе, односно одељењски старешина и лекар.

Извештај о извођењу наставе у природи, односно екскурзије

После изведеног путовања:

- стручни вођа путовања и представник туристичке агенције сачињавају забелешку о извођењу путовања;
- ученици попуњавају анкетни лист;
- стручни вођа путовања у року од три дана сачињава извештај, који садржи и информацију о стеченим знањима и искуствима са путовања, начину њихове интеграције у наставни процес, утиске ученика о реализованом путовању, као и планиране обавезне активности које ће наставници са ученицима осмислити и реализовати у настави и ваннаставним активностима (нпр. пројекти, презентације за родитеље, изложбе и сл.) оцену о извођењу и квалитету пружених услуга и подноси га директору;

- овај извештај доставља се савету родитеља и наставничком већу ради разматрања, а школском одбору ради разматрања и усвајања;

- наставник разредне наставе, односно одељењски старешина упознаје родитеље са извештајем на родитељском састанку.

Важно је напоменути да је одредбама Правилника члан 13. став 7. прописано, ако се приликом разматрања извештаја о остваривању путовања оцени да предвиђени програм није остварен у целости или да туристичка агенција није испоштовала уговорне обавезе, школа подноси рекламацију агенцији.

Ранијим одредбама Упутства било је уређено да школа о наведеном обавештава и Министарство просвете и министарство надлежно за послове туризма. Сходно поменутом, мишљења смо да, у наведеној ситуацији, школа не би требало да одустане од раније праксе и да би, поред рекламације коју подноси агенцији, о истом требало да обавести и надлежна министарства.

Прелазне и завршне одредбе

Прелазним и завршним одредбама Правилника чл. 14 - 16. уређено је да ће се поступци организације и остваривања наставе у природи и екскурзија, који су започети пре ступања на снагу Правилника, окончати по прописима који су важили до ступања на снагу Правилника.

Даном ступања на снагу овог правилника престаје да важи Правилник о програму за остваривање екскурзије у првом и другом циклусу основног образовања и васпитања ("Службени гласник РС - Просветни гласник", бр. 7/2010). У вези са наведеним, више није у примени Стручно упутство Министарства просвете за реализацију екскурзије и наставе у природи у основној школи број 610-00-790/2010-01 од 16.9.2010. године.

2. јун 2019. године

аутор: Биљана Антић, дипл. правник